

Από τη δίνη του κυκλώνα στο μάτι

Κωνσταντίνος Τσουκαλός

Λιτότητα, εξαθλίωση, ανακατανομή των πόρων εις βάρος των αδυνάτων. Η συνταγή είναι γνωστή, ίσως και κοινότοπη. Παρ' όλο που οδηγεί σε ανθρωπιστική καταστροφή και σε παραγωγική αποδιάρθρωση, αυτή η «μη λύση» εμφανιζόταν μέχρι πρόσφατα μονόδρομος. Εγκλωβισμένος σε διαρκώς εντεινόμενες αντιθέσεις και αντιφάσεις, ο κόσμος μας έμοιαζε να ασθμαίνει, να παραπαίει και να αποσυντίθεται.

Οι πρόσφατες εξελίξεις συνιστούν λοιπόν τομή. Υστερα από είκοσι χρόνια, σε μια χώρα της ανεπτυγμένης Δύσης οι κυρίαρχοι ιδεολογικοί αυτοματισμοί αμφισβητούνται έμπρακτα. Το μέλλον δεν φαίνεται πια εγκλωβισμένο σε αυτή την προορισμένη πορεία. Το κοινωνικό φαντασιακό και οι συλλογικές βουλήσεις κατακλύονται και πάλι από εκείνο-που-δεν-υπάρχει-ακόμη. Αίφνης νέα πεδία δράσης, νέοι τρό-

ποι να αντιλαμβάνεται κανείς τι σημαίνει ορθολογικό, εύλογο και επιτρεπτό κάνουν την εμφάνισή τους. Η πολιτική είναι πάντα η «τέχνη του εφικτού». Αλλά η πρόσληψη του εφικτού μετατοπίζεται γοργά.

Ετσι άλλωστε προχωρεί η Ιστορία. Η ίδια η δημιουργία της Ενωμένης Ευρώπης μετά τον Δεύτερο Πόλεμο σηματοδότησε μιαν αποφασιστική ρήξη με το παρελθόν. Για πρώτη φορά οι απόλυτες ιδέες του έθνους, του λαού και του κράτους καλούνταν να αμβλυθούν, ίσως και να σχετικοποιηθούν, στο πλαίσιο μιας συλλογικά προτασόμενης συνύπαρξης. Το πείραμα ήταν πρωτόγνωρο.

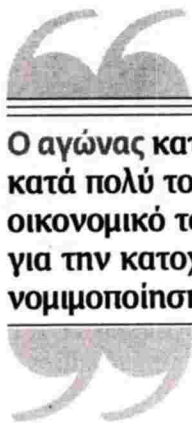
Οι ελπίδες των λαών όμως διαψεύστηκαν. Πριν καν αρχίσει να ολοκληρώνεται, το όνειρο υπονομεύθηκε και εκφυλίστηκε. Η δημιουργία της Νομισματικής Ένωσης δεν συνδυάστηκε με την οικονομική, δημοσιονομική και πολιτική ενσωμάτωση. Η διαφοροποίηση στα εθνικά χρέη, στα επιτόκια, στην παραγωγικότητα και στα φορολογικά καθεστάτα οδήγησε στη συνεχή μεταφορά πόρων από τους αδύνατους στους ισχυρούς. Η κατίσχυση των νεοφιλελεύθερων δοξασιών συνεπέφερε την άμεση αποδυνάμωση των συλλογικών συμφερόντων, την απορρύθμιση των κοινωνικών κρατών και τη ραγδαία απομείωση των αλληλέγγυων ανακατανομών. Οι ανισότητες στους κόλπους των χωρών και ανάμεσα στις χώρες οξύνονται με καταγιστικούς ρυθμούς. Η αναφορά σε έναν ενιαίο και ομοιογενή ευρωπαϊκό χώρο παρέμενε μόνο ως ρητορικό σχήμα. Μοιραία λοιπόν οι πολιτικές ηγεσίες όλων των αποχρώσεων άρχισαν να υπόκεινται στις ασφυκτικές πιέσεις που υπαγορεύονταν από τον άτεγκτο οικονομικό και τεχνοκρατικό ολοκληρωτισμό. Και όπως έσπευσαν να μας αναγγείλουν σε όλους τους τό-

πους, «δεν υπάρχει εναλλακτική λύση». Η ιστορία των κυρίαρχων λαών αποδυναμώνεται. Το μέλλον ανήκει στους κυρίαρχους αριθμούς.

Εδώ ακριβώς εντάσσεται η κοσμοϊστορική σημασία του αγώνα ενάντια στη λιτότητα, την εξαθλίωση, την κοινωνική αδικία και την παντοδυναμία των αγορών. Η Ιστορία θέλησε να βρεθούμε στην πρωτοπορία αυτού του αγώνα. Στη νέα αυτή συγκυρία, η ευθύνη της νέας κυβέρνησης είναι λοιπόν ιστορική. Το μέλλον της Ελλάδας, της Ευρώπης, ίσως και ολόκληρου του κόσμου συνδέεται με την έκβασή του. Εχοντας βρεθεί στη δίνη του κυκλώνα, είμαστε τώρα το μάτι της ελπίδας.

Το διακύβευμα είναι απροσμέτρητο. Αν δεν αναδιατυπωθούν ριζικά οι δεσπόζουσες ιδεολογικές και πολιτικές επιλογές, οι προοπτικές είναι αδιέξοδες. Ηδη σήμερα η κρίση έχει οδηγήσει στη θεαματική άνοδο ακροδεξιών, σκοταδιστικών και αντιευρωπαϊκών απομονωτισμών. Ηδη σήμερα η πίστη στο κοινό ευρωπαϊκό εγχείρημα κλυδωνίζεται. Ηδη σήμερα οι περισσότεροι Ευρωπαίοι δεν νιώθουν Ευρωπαίοι. Είναι λοιπόν γεγονός ότι ακόμα και αν δεν το επιδιώκουν, ακόμα και αν θα επιθυμούσαν να το αποφύγουν, οι νεοφιλελεύθερες επιλογές οδηγούν στην έκρηξη ή ακόμα και στην αποσάθρωση του ευρωπαϊκού πολιτικού πολιτισμού, ίσως ακόμα και της ίδιας της δημοκρατίας. Η Ευρώπη θα πρέπει να αρχίσει και πάλι να εμπνέεται από ένα μέλλον που θα υπερβαίνει την εξιδανίκευση ενός αμύχανου παρόντος.

Η Ιστορία βέβαια δεν επαναλαμβάνεται. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι ο ναζισμός άνηθε εκεί ακριβώς που οι άνθρωποι εμφανίστηκαν αναλώσιμοι, εκεί που οι παραδοσιακές ευρωπαϊκές αξίες μπήκαν σε παρέν-

Ο αγώνας κατά της λιτότητας ξεπερνά κατά πολύ το άμεσο ανθρωπιστικό και οικονομικό του περιεχόμενο. Είναι αγώνας για την κατοχύρωση της δημοκρατικής νομιμοποίησης

της ελπίδας

Η συγκέντρωση της Τετάρτης στο Σύνταγμα την ώρα που συνεδριάζε το Eurogroup στις Βρυξέλλες

θεση, εκεί που εγκαινιάστηκε αυτό που σήμερα ονομάζουμε λιτότητα. Δεν δικαιούμαστε λοιπόν να εφησυχάζουμε. Από τη στιγμή που η Ευρώπη αρχίζει και κινείται με «επισημως» πολλαπλές ταχύτητες, από τη στιγμή που μπορεί ήδη να μιλάμε για Νότο εναντίον του Βορρά, από τη στιγμή που οι αποφάσεις λαμβάνονται από παγιωμένα εξουσιαστικά διευθυντήρια, το όνειρο της ενσωμάτωσης χάνει το νόημά του. Η εξουσία ασκείται πλέον μέσω αυθαίρετων τεχνοκρατικών αυτοματισμών. Και τότε όλα μπορεί να συμβούν.

Με αυτήν την έννοια, ο αγώνας κατά της λιτότητας ξεπερνά κατά πολύ το άμεσο ανθρωπιστικό και οικονομικό του περιεχόμενο. Ξεπερ-

νά ίσως ακόμα και το αίτημα της εθνικής αξιοπρέπειας. Είναι κάτι πολύ περισσότερο. Είναι ένας αγώνας για την επανεκκίνηση της Ιστορίας, ένας αγώνας για την κατοχύρωση της δημοκρατικής νομιμοποίησης, ένας αγώνας για τον σεβασμό της θεμελιώδους ιδιότητας του ανθρώπου ως ζώου πολιτικού, ένας αγώνας για την αποκατάσταση της σημασίας του μέλλοντος. Ως Έλληνες και ως Ευρωπαίοι, τον αγώνα αυτόν οφείλουμε να τον διεξαγάγουμε ανυποχώρητα και με όλες μας τις δυνάμεις. Εχουμε με το μέρος μας τον ορθό λόγο, την ηθική δικαίωση και την ιστορική ανάγκη. Και βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια πεισματική εμμονή στα «συμπεφωνημένα». Από μόνο του

όμως αυτό δεν συνιστά επιχείρημα. Όλες οι φιλελεύθερες έννομες τάξεις αναγνωρίζουν ότι οι συμφωνίες που δεσμεύουν υπέρμετρα την ελευθερία και εκείνες που προκύπτουν από την εκμετάλλευση της ανάγκης του «άλλου» είναι αυτοδικαίως άκυρες. Και ό,τι ισχύει για τους ανθρώπους, ισχύει κατά μείζονα λόγο και για τους λαούς.

Δεν μιλάμε λοιπόν μόνο στο όνομα της λαϊκής κυριαρχίας και της δημοκρατίας. Μιλάμε επίσης στο όνομα της ουσιαστικής δικαιοσύνης. Μιλάμε στο όνομα των απαράγραπτων ευρωπαϊκών αξιών. Και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο δεν επιτρέπεται να κάνουμε πίσω. Δεν υπαναχωρούμε αλλά και δεν εκβιάζουμε. Επιλο-

γή μας δεν μπορεί να είναι και δεν είναι η ρήξη. Προβάλλουμε απλώς τον ορθό λόγο και διατρανώνουμε το ιστορικό μας δίκιο.

Ελαχε στην πολύπαθη χώρα μας να λειτουργήσει ως ιστορικός μοχλός ιστορικών ανατροπών. Δεν είναι άλλωστε η πρώτη φορά. Να θυμηθούμε ότι ενάντια στην κοσμοκράτειρα Ιερά Συμμαχία των Ευρωπαϊκών Απολυταρχιών, η Ελληνική Επανάσταση του 1821 είχε συμβάλει αποφασιστικά στην επιστροφή των ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης. Τότε η μοίρα των αγωνιζομένων Ελλήνων στην άκρη της Ευρώπης είχε οδηγήσει ολόκληρο τον «πολιτισμένο» δυτικό κόσμο στο να επανέλθει στα ξεχασμένα φιλελεύθερα αιτήματα για πολιτική ελευθερία, εθνική ανεξαρτησία και αυτοδιάθεση των λαών.

Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει ίσως σήμερα. Ενάντια στη νέα Ιερά Συμμαχία των απανταχού κερδοσκοπών, οι εκδηλώσεις συμπάρτασης πολλαπλασιάζονται. Το μισό εκατομμύριο που πριν από λίγες ημέρες κατέκλυσε την Πουέρτα ντε Σολ κραδαίνοντας ελληνικές σημαίες δεν ήταν παρά το προανάκρουσμα μαζικών εκδηλώσεων σε ολόκληρο τον κόσμο. Το νέο ευρωπαϊκό «συμβάν» συνοψίζεται στο άνοιγμα νέων δυνατοτήτων και νέων, απρόσμενων ίσως αλλά απολύτως ρεαλιστικών, προοπτικών για όλους. Όπως λένε οι ισπανοί φίλοι μας, «μπορούμε». Και μπροστά στο κοσμοϊστορικό αυτό όνειρο οφείλουμε όλοι να είμαστε παρόντες. Στις κρίσιμες αυτές στιγμές πρέπει να μιλάμε και να αποφασίζουμε ομόθυμα. Ίσως ύστερα από πολλά χρόνια να θυμόμαστε πως «τότε» ήμασταν όλοι μαζί «εκεί».

Ο κ. Κωνσταντίνος Τσουκαλάς είναι καθηγητής Κοινωνιολογίας, βουλευτής Επικρατείας του ΣΥΡΙΖΑ.